

Modül 6 Sınıf Yönetimi

Modülün Hedef Kitleleri

- Öğretmenler
- Okul ve eğitim yöneticileri
- Maarif müfettişleri

Modülün Hedefleri

Oturumun sonunda katılımcılar:

- Demokratik sınıf kültürünün önemini kavramış,
- Demokratik sınıf kültürü oluşturmada kendi rollerini anlamış,
- Kendi sınıfında demokratik sınıf yönetimi açısından neler yapabileceğini belirleyebilecek,
- Demokratik sınıf kuralları, prosedürleri ve ilkelerini oluşturmada etkinlikleri uygulayabileceklerdir.

Modülün Süresi

- 45 dk. sunu
- 90 dk. etkinlik

Gerekli Malzemeler

- Bilgisayar,
- Projeksiyon,
- 'Demokratik Sınıf Kültürü Oluşturmak İçin Etkinlikler' sunumu,
- Oturuma ilişkin bilgi notu.
- Pano kağıdı
- Renkli kalemler
- Kamera

Modülün Uygulama Süreci

Sunu Süreci

- Modül aynı başlıktaki powerpoint sunusu ile birlikte ele alınmalıdır.
- Powerpoint sunusunda sunu süresi de dikkate alınarak düzenleme ya da ekleme çıkarma yapılabilir.

Not: Sunu sürecinde insan hakları ve demokrasi ile ilgili birçok konunun tartışılması gerektiğine dikkat çekiniz. Sınıf içinde tüm öğrencilere söz hakkı verilmesi, öğrenmesi, katılımı, motivasyonu, beklentilerin yüksek tutulması ve görev dışı davranışların ortadan kaldırılmasının önemli olduğu ve birlikte öğrenme kültürünün oluşması gerektiğini ifade ediniz. Tüm bu becerilerin gelişmesi için zamana ihtiyaç olduğunu belirtiniz.

Etkinlik Süreci

- Bu dökümanın sonunda yer alan Ek 1 etkinliğini okunur
- Katılımcılar 5-7 kişilik gruplara ayrılır
- Her gruba 30 dakika süre verilir

Her bir grubun şunlardan birini hazırlayarak tüm gruba sunması beklenir (Demokratik Sınıf Düzeni, Demokratik Katılım ve İşbirliği, Sınıf İçi Eşitsizlikler ve Hak İhlalleri, Engelliler ve Sınıf İçi Katılımları, Öğrenmeye Karşı Direnç ve Motivasyonsuzluk, Çatışma Yönetimi ve

Zor Öğrencilerle Başa Çıkma, Zaman Yönetimi. Burada kendilerinin bildikleri ve tanıdık oldukları, katılımcıların geldiği okullardan birisinin seçilmesi önerilmektedir.

Not: En önemli noktalardan birisi, tüm öğretmenlerin burada verilenleri kendi eğitim felsefeleri içinde yorumlayarak kendilerine uygun strateji ve yöntemleri kullanması gerektiğine vurgu yapınız.

SINIF YÖNETİMİ

Bu modül demokratik sınıf yönetimi ile ilgili temel konuları içermektedir. Modülün en sonunda demokratik sınıf yönetimi etkinliklerine ilişkin bir yönerge bulunmaktadır.

1.Sınıf Yönetimine Giriş

Sınıf yönetimi öğretmenlerin, öğrencilerin sınıftaki davranışlarını yönetmek amacıyla kullandıkları bir dizi davranış ve stratejileri içeren geniş bir kavramdır. Sınıf yönetiminin amaçlarından bazıları öğrenci sorumluluğunu artırmak, onları işbirliğine yönlterek öğrenme ve öğretimin gerçekleşmesini sağlamaktır. Sınıf yönetiminin planlama ve etkileşim olmak üzere iki temel boyutu vardır. Planlama aşaması; sınıfın fiziksel düzenini oluşturma, öğrenci davranışları için beklentileri tanımlama, öğrencilerin olumlu davranışlar sergilemeleri için özendiriciler geliştirme, uygun olmayan davranışların sonucunda yapılacakların belirlenmesi ile öğrenci katılımını ve sorumluluklarını artırıcı nitelikte etkinliklerin örgütlenmesi gibi görevleri içerir. Sınıf yönetimi aynı zamanda oldukça etkileşimli öğretmen davranışları ve stratejileri gerektirir. Bu stratejiler öğrencileri izlemeyi ve onlarla etkileşim halinde olmayı, onlara destek ve dönüt sağlamayı, öğrenci davranışlarını düzenlemek için şu an varolan davranışlara müdahalelerde bulunmayı, öğrenci ilgi, katılım ve işbirliğini artırmak için öğrencilerle birlikte çalışmayı içerir.

Öğrenim hayatımızın hep sınıfta geçmesi sınıf ortamlarını bilmemiz ve tanımamızda büyük bir kolaylık sağlar. Bu yüzden öğrencilikten öğretmenliğe geçtiğimizde sınıflar bize çok bildik, tanıdık görünür. Ancak 25 ya da daha fazla öğrencinin bulunduğu bir sınıfta öğretmen olmanın sorumluluğunu üstlenmek, o sınıfta öğrenci olmanın verdiği sorumluluktan çok daha farklıdır. Öğrenciler olarak, öğretmenlerin aldıkları kararlardan ve öğretim planlarından habersiz onları gözlemleriz. Öğrenciler, “sahnenin arkasını bilmeden” hazırlanmış bir ortama girer, tasarlanmış etkinliklere katılır, arkadaşları ve öğretmenleri ile etkileşim içinde bulunur veya onları gözlemler. Örneğin, öğrenciyken hepimiz sınıfta öğretmenlerin uygun olmayan davranış sergileyen öğrencilerle nasıl başa çıktığını muhtemelen gözlemlemiştir. Ancak bu tür uygun olmayan davranışları yönetmek için alternatif stratejiler ya da neler yapılacağına nasıl karar verildiğini düşünmemiştir. Bu sınıf yönetimi modülünün amaçlarından biri, adı geçen “sahne arkasına” ışık

tutmak böylece öğretmen olarak mesleğe başladığınızda oldukça iyi hazırlanmış olmanızı sağlamaktır.

İyi bir öğretmen olmak için öğrencilerin ilgilerini yüksek tutabilecek ve öğrenmeyi destekleyecek ders planları yapabilme becerisi yer almaktadır. Bir diğer önemli nitelik ise öğrencilerle iyi bir bağ kurup, bu sayede onlara desteklendiklerini ve öğrenmek için motive olduklarını hissettirmektir. Aynı zamanda, farklı öğrenci gruplarıyla ve onların velileriyle çalışabilmek için etkili iletişim becerilerine de gereksinim duyar.

1.1.Sınıflar Karmaşıktır

Araştırmacılar sınıfın birçok aktörü olan bir ortam olduğunu belirtmiş ve öğretmenlerin planlarında birçok etkinliğe yer vermelerine, bazen birden fazla hızlı kararlar almaları gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Sınıf içinde olaylar öğrenciler konusunda düşünmek için zaman olmayacak kadar hızlı ve önlenemez biçimde gelişir. Öğretmen ve öğrencilerin söylediği her şeyi sınıftaki herkes duyduğu için, sınıfın tamamı olaylardan haberdardır ve muhtemelen de olaylara karşı tepkide bulunur. Öğretmenler bir etkinlik sırasında ne yapacaklarını düşünecek kadar zamana sahip değildir ve olaylar anlık kararlar alılabilecek şekilde gelişebilir. Dolayısıyla, öğretmen zamanı iyi yönetmek için sınıf ortamını düzenler, rutinler oluşturur ve geliştirir.

1.2.Sınıf Yönetimini Öğrenmek

Öğretmeyi öğrenmek, bisiklete binmeyi öğrenmekle aynı olmamasına rağmen birkaç ortak özelliği bulunur. Başlangıçta görevlerin temel özelliklerini (bisiklet sürmek ve öğretmek) öğrenmek için yardıma gereksinim duyarsınız. Zamanla ve uygulama yaptıkça bu temel basamakların bir kısmı otomatik hale gelmeye başlar ve karmaşık ortamlarda (yollarda ve sınıflarda) daha başarılı olursunuz. Gelişme kaydettikçe, becerilerinizi bütünleştirir ve yaptığınız iş (öğretmek ve bisiklet sürmek) daha az çaba gösterdiğiniz bir işe dönüşür. Böylece siz uzmanlaşmaya başlarsınız.

Sınıf yönetimi kitapları okumak size sınıf yönetiminin temel özellikleri ile ilgili bilgiler verir. Bu konuya daha geniş bir açıdan bakmanızı ve bütün olarak algılamanızı sağlar. Ancak sadece okumak sizi bu konuda uzman yapmaya yeterli değildir. Okuduklarınızı bir sınıfta gözlem yaptığınızda, bir öğretmene yardım ettiğinizde, stajyer olarak derse katıldığınızda ya da öğretmenlik yapmaya başladığınızda uygulamaya koymanız gerekir. Eğer öğrendiklerinizi sınıfta uygulamak konusunda özenli davranıyorsanız, zaman içinde deneyimli bir sınıf yöneticisi olduğunuzu hissetmeye başlayacaksınız. Çok iyi bir öğretmen olma yolunda emin adımlarla ilerleyeceksiniz.

1.2.1.Sınıf Yönetimi ve Öğretim İlişkisi. İyi bir sınıf yönetimi sadece 'sınıf yönetimi' açısından değil aynı zamanda öğrencilere daha iyi bir öğrenme ortamı sağlaması açısından da

önemlidir. Zayıf bir sınıf yönetimi istenen eğitim çıktılarının oluşmasını engeller. İyi bir sınıf yönetimi ile öğrencilerin öğrenme düzeyi arasındaki ilişki yıllardır araştırmalara konu olmuştur. Araştırmalar göstermektedir ki iyi bir sınıf yönetimi istenen öğrenci öğrenmelerinin kalıcı olmasını kolaylaştırır

Sınıf yönetimi becerilerinin nasıl uygulanacağı hakkında düşünmenin önemli olduğunu biliyoruz. Düzenli ve öğrencilerin etkinliklere katıldığı bir sınıfı tercih etmemize rağmen bir planı uygularken esnek olmayan ve katı bir yöntem uygulamayı savunamayız. Eğer sınıfta bir etkinlik yolunda gitmezse, etkinliği gözden geçirmeliyiz. Eğer bir öğrenci etkinlik geçişlerini anlamakta zorlanırsa, o zaman yeni geçişler bulmalıyız. Öğrencilerin örnek davranış sergilemeleri konusunda ısrarcı olmak önemlidir ancak bazen “ille de benim dediğim olacak” şeklinde bir tavır takınmak işe yaramaz. Böyle durumlarda geri çekilip öğrenciye düşünme, alışma ve gruplara yeniden katılma için zaman tanımalıyız. Vurgu, sadece uyumlu davranmakta değil *işbirliğinde* olmalıdır.

Çocuklarla etkili bir şekilde çalışabilmek için onların *ilgilerinin* ve *motivasyonlarının* farkında olmak gerekir. Öğrenci motivasyonu ile ilgili araştırma yapan araştırmacılar, öğretmenlerin sınıf ortamlarını öğrencilerin özerk, yetkin ve dersle ilgili olabilecekleri şekilde tasarlamaları gerektiğini vurgulamaktadır

Öğrencilerle iyi ilişkiler geliştirmek etkili sınıf yönetimi uygulamalarının önemli diğer bir sonucudur. Araştırmalar göstermektedir ki öğrencilerin okula karşı tutumları motivasyon düzeylerini doğrudan etkilemekte ve başarılarını artırmaktadır. Ayrıca bu etkileşim çoğunlukla karşılıklıdır: Öğretmenin öğrencileriyle ilgilenmesi öğrencilerin başarı düzeylerini ve derse olan ilgilerini artırır. Benzer şekilde derse karşı ilgili olan öğrenciler de daha fazla öğretmen desteği alır. Bu nedenle öğretmenler öğrencileriyle olumlu ilişkiler kurmaya çalışırken, derse karşı daha fazla ilgisi olan öğrencilere daha fazla eğilim göstermeleri gerekir. Öğretmenler ayrıca öğrencilerle geliştirdikleri ilişkilerde mutlaka sınırlar koymalı, öğrencilerin “ahbabı” ya da “kankası” olmamalı, onlara yardım eden bir yetişkin konumunda kalmalıdır.

İyi sınıf yönetiminde öğrencilerin öğrenme etkinliklerinde yer almasını sağlayacak ortak bir yapı kurulur, kazanmaları gereken bilgi ve beceri düzeyinde gelişme sağlanır. Öğretmenler bu ortamı sağlarken, öğrencilerin derse ve ödevlere olan ilgilerini dikkate almalıdır. Öğrenciler müfredattaki konu ya da kazanımlardan genellikle hoşlanmaz. Öğrencilerin yaş ve öğrenim düzeylerine uygun ders içeriği, etkinlikler ve ödevler onları derse daha ilgili hale getirir. Bu sayede sınıf yönetimi kolaylaşır. Benzer şekilde, iyi yönetilen bir sınıf, öğretimi kolaylaştırır ve öğretmene çocukların hoşuna gidecek yeni etkinlikler ve yöntemler denemek için güven verir. Diğer bir ifadeyle, diğer tüm öğretim yeterlikleri gibi, ilgi çekici dersler geliştirmek ve iyi bir sınıf yönetimi belirlemek diğer becerilerle bütünleyici bir güçtür ve tüm bu beceriler birbirini destekler.

2.Olumsuz Davranışlar ve Nedenleri

Sınıfta geç gelme, küfürlü konuşma, alay etme, aşağılama gibi birçok olumsuz davranış görülebilir. Ancak bunların farklı nedenleri vardır. En sık görülen nedenler ailede huzursuzluk, anlaşamama veya ayrılık ile anne-babaların okula destek olmamaları ve onların ilgisizliğidir.

Sınıfta düşük özgüven, sözel şiddet, kişilik çatışmaları, fakirlik, önyargı, kaygı, umutsuzluk ve olumsuz rol modellerinden kaynaklanan problemler olabilir. Öğrencilerin olumsuz davranışlarını kişisel olarak algılamamız gerekir. Kişisel olarak algılasak, mantıklı davranmak yerine duygusal davranabiliriz. Öğrencilerin sorunları kişisel olabilir ve biz onların hepsini çözemeyebiliriz. Ancak, öğrencilerin bizimle işbirliği yapmalarını sağlayabiliriz.

3. Sık Kullanılan Disiplin Yöntemleri ve Dezavantajları

Disiplin genelde olumsuz anlamda kullanılır. Burada disiplinden kasıt düzendir. Biz genellikle geçmişte bize uygulanan disiplin yöntemlerini kullanırız. Bunlar geçmişte bizde işe yaramamıştı ve genellikle öğrenciler üzerinde kullandığımızda da işe yaramayacaklardır. Etkili olmayan davranışların nedenleri gözlem ve taklit sonucu öğrenilen davranışların çok derin izler bırakması, alışkanlıkları değiştirmenin çok zor olması ve nadiren olsa da etkili olmayan davranışlar istenen sonuca ulaşabilir ve bu bizim eğer sürekli uygularsak işe yarayacağına inanırız. Etkili olmasa da genellikle öğretmenler bu davranışları kullanır.

Disiplinin amacı öğrencilerin (1) rahatsız edici davranışları durdurmaları, (2) olumlu davranışlar sergilemeleri ve (3) işbirliği yapma isteği ortaya çıkarmaktır. Öğrenciye nasihat etme, tehdit, ödül-ceza, karşılaştırma, kızma/bağırma, eleştirme ve fiziksel ceza, emir verme, aileye şikâyet ve müdüre şikâyet işe yaramaz.

Akıllı disiplin yöntemlerinin bazı ilkeleri vardır. Bunlar değişimim hem hızlı hem de yavaş olduğu, bir yöntemin bazı öğrencilerde işe yararken bazılarında yaramayacağı, iyi düşünülmüş bir disiplin planının gerekli olduğu, yetişkinlerin genellikle olumlu öğrencilere olumlu geribildirim verirken olumsuz öğrencilere olumsuz geribildirim verme eğiliminde oldukları, aynı yöntemi tekrar tekrar kullanmanın işe yaramayacağı, başlangıçta durumun kötüye gidebileceği, dikkat ettiğimiz davranışları pekiştirdiğimizi, insanların bizim onlara davrandığımız gibi davranacakları, kızgınlığın öğrenmeyi engellediği ve güç mücadelesinden ne pahasına olursa olsun kaçınmamız gerektiğidir.

4.Etkili Önleme Stratejileri

Önleme stratejileri öğrencilerde kişisel istek oluşturmak için gereklidir. Ayrıca, öğrenme için olumlu atmosfer oluşturmak için de gereklidir. Öncelikle öğrencilere kişisel olarak selamlama, öğrenciler istenen davranışları gösterdiklerinde onun fark edildiğini belirtme, özel olarak not/e-posta yazma, velisini arama, öğrencinin sevdiği/ilgi duyduğu şeyleri öğrenme, olumsuz eleştiri yerine yapıcı beklenen davranışı gösteren yorumlar yapma (tembelsin yerine çalışkansın ve buna uygun

davranmanı bekliyorum!) deme, yetenekli olduğu konulara işaret ederek gelecekte başarılı olabileceği alanları ifade etme, sorun ve taleplerle ilgili özel olarak konuşulabilecek zaman ayırma, istenmeyen davranışların listesini yapma, kurallarla bunlara uymamanın sonuçları arasında bağlantı kurma, diğer öğretmenlerin öğrenci hakkındaki olumlu ifadeleri varsa paylaşma yararlı olacak stratejilerdir.

4.1.Küçük Olumsuz Davranışlar için Stratejiler (A Planı)

Bu stratejiler yaygın her öğrencinin sergileyebileceği ufak-tefek rahatsız edici olumsuz davranışlarla başa çıkarken kullanılır. Kalemle sıraya vurma, fısıldama ve birşeyler fırlatmaya kadar gidebilir. Bu stratejiler hızlı-kullanımı kolay ve hemen sonuç veren stratejilerdir. Bir veya birkaçı kullanıldığında, olumsuz davranan öğrenci rahatsız edici davranışını durdurmalı ve öğrencinin öğrenmeye odaklanmasını sağlamalıdır. Bu stratejiler öğrenmeden fazla zaman çalmazlar.

Bu stratejilerden bir kısmı bazı öğrencilerde harika sonuçlara yol açarken diğerlerinde hiçbir etki etmeyebilir. Eğer biri işe yaramazsa, o öğrenci üzerinde işe yarayacak başka bir şey bulunuz. Bunların sizin öğretim biçimi ve kişiliğinizle uyumlu olması gerekir.

Doğrudan göz kontağı kurmak, çok yakınına gitmek, omuzuna dokunmak, fısıldamak, gülererek istemek, düşünmek için zaman istemek, öğrencilerin yerlerini değiştirmek, sessizlik için işaret belirlemek, isteklerinizi belirtmek, yorum yapmadan bilgi vermek (Mehmet, bugün derse 5 dakika geç geldin!), öğrenciyi olumlu bir özellikle etiketlemek ve ondan beklentileri ifade etmek, alternatifler sunmak, mücadelesini takdir etmek, gereksiz sorulara sorularla cevap vermek ve diğer öğretmenlerin önerilerini almaktır.

4.2. Zor Davranışlar için Stratejiler (B Planı)

Bu stratejiler A planı stratejileri kullanılmasına rağmen sürekli olumsuz davranmakta ısrar eden belirli öğrencilerle kullanılabilir. “Problem” ve “kontrol edilemeyen” gibi sıfatlar takılan öğrenciler ile kullanılması daha uygundur. Bu öğrenciler gerçekten risk altındaki öğrencilerdir. Eğer bu öğrencileri motive etmek ve davranışlarını öğrenmeye açık olacak şekilde değiştiremezse, öğrenciler sınıf tekrarı yapacak veya okulu terk edeceklerdir. Bu süre içinde ise, zamanlarının çoğunu sınıfı rahatsız ederek geçireceklerdir. Bu nedenle bu öğrencilere yönelik olarak etkili bir disiplin planı oluşturulmalıdır.

Bu plan bu öğrencileri okul kurallarına uymaları, öğretmenle işbirliği yapmaları ve öğrenme isteklerini geliştirecek şekilde olmalıdır. Öğrencinin davranışının kontrol altına alınması yeterli değildir. Öğrencilerin okulda başarılı olmaları için uyma, işbirliği ve öğrenmenin gerçekleşmesi gerekir.

Bu stratejiler öğrenciye yaptığı yanlışla ilgili bir not yazılabilir ve zaman kazanılmış olur. İkinci olarak, eğer varsa güçlü duygular öğrenci yalnızken ifade edilmelidir. Eğer öğrenci sizi tartışmaya çekmek isterse, dersten sonra veya ertesi gün konuşmak üzere randevu veriniz. Üçüncü olarak, öğrenciyle baş başa konuşulabilecek bir toplantı ayarlayınız. Bu görüşmede öğrenciye açık uçlu sorular sorun ve duygularınızı açıklayın, görüşmeyi beş dakika ile sınırlayın. Gerektiğinde rehber öğretmenden yardım isteyin. Bir sonraki strateji, işbirliği yapmak için bir planlama oturumu düzenleyin. Öğrenciye sorunu nasıl gördüğünüzü açıklayın. Bu sorunun çözülmesi için öğrencinin görüşlerini sorun. Bu strateji ile bir önceki strateji arasındaki fark, niyet açısındandır. Bir önceki strateji öğrencinin hayatının nasıl sürdüğü konusunda konuşmak iken, burada odaklanma sonunun nasıl çözüleceğine ilişkindir.

Öğrenciye davranış ve sonuçlarını yazılı olarak göstermek ve gerekirse bunu anne-babasıyla paylaşmak faydalı olabilir. Diğer bir strateji, öğrenciyi arkadaşları ve gruptan kısa bir süreliğine ayırmak gerekebilir. Burada öğrencinin nerede tutulacağı önem kazanır. Alternatifler arasında bir alt veya üst sınıf yada müdür odası olabilir. Öğrencinin gittiği yerdeki (öğretmen, müdür vb. öğrenciyle tartışmaya girmemelidir. Bu sınıfta öğrenciye fısıldayarak yapılabilir. Bu durumda öğrenciye nasihat etmek veya çalışması için ödev vermemek, yanında bir şey götürmesine izin vermemek gerekir. Ancak, öğrenciye işbirliği yapmaya hazır olduğunda gelebileceği ifade edilmelidir.

Eğer öğrenci sınıfta kızgınlık veya üzgün olduğundan sesini yükseltiyorsa, öğretmenin sesini alçaltması ve konuşmasını yavaşlatması gerekir. Aksi halde tartışma büyüyerek çatışmaya dönüşebilir. Kısaca öğretmen ses düzeyi ve temposunu değiştirmelidir. Diğer bir strateji, eğer öğrenci sakinleşmiyor ve dışarı çıkmak istiyorsa yanına bir başka öğrenciyi alması istenmelidir. Başka bir strateji ilişki geliştirmektir. Onlarla iyi ilişki geliştirmeye odaklanmak faydalı olabilir. Bunun için ilişki geliştirme stratejileri kullanılabilir. Bu stratejiler öğrenci hakkında kişisel bazı bilgiler edinmeyi gerektirebilir. Başka bir strateji, etkinlikleri fırsat olarak kullanmaktır. Doğru davranmayan öğrencinin ders dışı etkinliklere ilgisi varsa, sınıf kurallarına uyduğu takdirde bu etkinliklere katılabileceği mesajı verilebilir. Bu stratejide önemli olan sonraki gelişmeleri takip etmektir.

Bundan sonra durum değerlendirilerek, neyin işe yarayıp neyin işe yaramadığı değerlendirilmelidir. Eğer bunlar sorunu çözmez ise, ana-babaya bilgi verilmeli, öğrenciye sorumluluk verilmeli ve okul/sınıf etkinliklerine katılımı sağlanmalıdır. Bunlar da işe yaramazsa, öğrenciye yaptığı davranışlar “..... Yaptığını gördüm” diyerek ifade edilmelidir. Bir sonraki aşamada, öğrenciden davranışları konusunda bir yazı yazması (önreğin, sınıfa niye geç kaldığı) istenebilir. Grup desteği bir sonraki aşama grup desteği sağlamak, son aşamada müdür ve rehber

öğretmene danışmak, onlarla anne-babayı da dahil ederek hep birlikte öğrenciyle görüşmek gerekir.

5. Sınıf ve Öğretim Kuralları ile Rutinleri

5.1.Sınıf Kuralları

Öğretmenler genellikle öğrencilerin yıllardır okulda olmasından dolayı onların sınıfta nasıl davranması gerektiğini bilmelerini bekler. Genel olarak öğrencilerin okulda nasıl davranmaları gerektiği bilinmektedir. Ancak, öğrenciler *sizin beklentilerinizi* bilmemektedir. Ayrıca, öğrenciler muhtemelen günde ortalama beş öğretmen görmektedirler ve bu öğretmenlerin hepsi de sınıftan belirli beklentiler içindedir. Yanlış anlamaların önüne geçmek, hangi uygun olmayan davranışların hangi sonuçlara yol açacağını bilmelerini beklemek biraz haksızlık olur. Sonuç olarak, açıkça belirlenmiş sınıf kural ve rutinleri, kestirilebilir ve kapsamlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için gereklidir. Açık kural ve rutinler kafa karışıklığını en düşük düzeye indirir ve öğretim zamanının boşa gitmesini önler. Kurallar öğrencilerle birlikte oluşturulursa katılım ve uyulma olasılığı yükselir.

Sınıf kuralları için dört ilke önemlidir: (1) kurallar mantıklı ve gerekli olmalıdır, (2) Kurallar tutarlı ve anlaşılabilir olmalıdır, (3) kurallar öğretim hedefleri ve öğrenme ile tutarlı olmalı, ve (4) sınıf kuralları okul kurallarıyla uyumlu olmalı. “Derse tüm gerekli materyali getirin,” “yönergeleri takip edin,” “başkalarına saygı duyun,” “zil çaldığında yerinize oturun ve derse hazır olun,” “sessizce konuşun” gibi genel kurallar olabilir.

5.2.Sınıf Rutinleri

Açık ve belirli rutinler olmadan sınıf etkinlikleri günün ve dersin önemli bir kısmının boşa harcanmasına neden olabilir. Bazı araştırmalara göre beşinci sınıflarda bu etkinlikler (geçiş, bekleme ve ortamı düzenleme) ders zamanının % 20’sini almaktadır. Bu oranın iyi yönetilmeyen sınıflarda daha yüksek olacağı açıktır.

Etkili sınıf yöneten öğretmenleri rutinleri üç gruba ayırır. Bunlar sınıf yönetimi, ders yönetimi ve etkileşim rutinleridir. Sınıf yönetimi rutinleri akademik olmayan ve sınıfın bir düzen içinde devamını sağlayan rutinlerdir. Bunlar kendi içinde yönetsel rutinler (yoklama, geç kalma, okul duyuruları), öğrenci hareket rutinleri (sınıfa giriş, sınıftan ayrılma, kütüphane dolaplar vb.) ve temizlik rutinleridir (masaların temizlenmesi, ders araç-gereçlerinin yerlerine konması).

Ders yönetimi rutinleri öğrenme ve öğretmenin gerçekleşmesi için gerekli davranışları içeren rutinlerdir. Öğrenciler sıklıkla “1’den 10’a kadar mı?” ve “Bitirince ne yapalım?” gibi sorular soruyorsa bu rutinler gereklidir. Bu rutinler ders başladığında nelerin önlerinde olması, hangi materyal ve araçların dağıtılması ve toplanması, yazım için nasıl bir defter/kağıt kullanılması, tarih

ve başlık konulup konulmayacağı, ilgili sayfanın açılması/okunması, öğretmenden yönergeleri almadan beklenmesi vb. konuları içerir. Ödev ile ilgili rutinlerde bu grup içine girer.

Etkileşim rutinleri öğrenci öğretmen/öğrenci-öğrenci arasındaki konuşma/söz alma kurallarını düzenler. Ayrıca, öğrenci ve öğretmenin birbirlerinin dikkatini çekmek için de kullanılır. Öğretmen konuşurken, ders-içi etkinlik yaparken, grup çalışması yaparken gereken rutinleri de içerir. Öğretmenler bu konuda az ya da çok zaman harcayabilir, formal veya informal olarak ifade edebilirler. Sonuç olarak, iyi öğretmenlerin öğrenci davranışları konusunda iyi açıklanmış beklentileri vardır.

6. Öğrencilerin İşbirliğini Sağlama

Öğretmenler genellikle ders başlamadan ve ders esnasında öğrencileri susturmak için önemli zaman harcarlar. Bu öğretmenler sınıftaki bir gerçeği deneyimleyerek öğrenmişlerdir. Sınıfta düzeni sağlamak için öğrencilerin işbirliği yapmalarını sağlamak gereklidir. Burada önemli olan her iki tarafında (öğretmen ve öğrencilerin) katılarak/işbirliği yaparak başarıya ulaşılacağıın bilmesi gerekir. Diğer sosyal gruplardan farklı olarak, öğrenciler buldukları sınıfta gönüllü olarak bulunmamaktadırlar, sınıflara rastgele dağıtılırlar, konulara ilgisiz olabilirler.

İlk olarak, öğrencilerle olumlu bir ilişki geliştirmek gerekir. Burada karşılıklı sevgi ve saygı önemli bir faktördür. İkinci olarak, öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını oluşturmak gerekir. Öğrenci akademik konulara ilgi ve katılım gösterirse olumsuz davranışları gösterme olasılığı daha düşüktür. Üçüncü olarak, istenen davranışın görülmesi ve devam ettirilmesi için ödül kullanmaktır. Çünkü ödüllendirilen davranışın tekrarlanma olasılığı yüksektir.

Öğrenciler öğretmenden hoşlanmadıkları zaman direnç gösterirler, hoşlandıklarında ise tersi olur. Öğrenciler kendilerini sıkın, hoş davranmayan, tepeden bakan ve kendilerine çocuk gibi davranan öğretmenlerin sınıflarında bulunmak istememektedirler.

Öğretmen davranışlarının baskıcı ve otoriter olduğu sınıflarda öğrenciler direnç gösterirken, öğretmenin yönlendirdiği, organize ettiği, destekleyici olduğu sınıflarda ise işbirliği artmaktadır. Öğrencinin derste başarılı olma beklentisi ile onun bu göreve verdiği değer birlikte motivasyonu ortaya çıkarmaktadır. Öğretmen öğrencilerin başarı olabileceği fırsatlar sağlamalıdır. Öğrencilere ulaşılabilir hedefler belirleme ve kendi performanslarını değerlendirebilme öğretilmelidir. Çaba ile elde edilen sonuç arasındaki bağlantı gösterilmelidir. Konular öğrencinin hayatı ile ilişkilendirilerek içerik daha anlamlı ve ilgili hale getirilebilir. Öğretmen öğrencilere yapacakları işte model olabilir. Yeni ve farklı öğeler katılabilir, öğrencilerin aktif katılabileceği fırsatlar sağlanabilir, öğrencilere tamamlanmış ürünler oluşturma fırsatı sağlanmalı ve akranlarıyla akademik olarak etkileşme olanağı verilebilir.

Öğrencilerle sorumluluk paylaşmak, aynı zamanda onlara otonomi ve kendi davranışları hakkında karar verme olanağı sağlamayı gerektirir. Hiç kimse kontrol edilmekten hoşlanmaz, ancak öğrenciler kendilerine sorumluluk verildiğinde kendilerini güçlü hissederler.

Ödülleri Etkili Kullanma

- Uygun davranışların ödüllendirilmesiyle akademik etkinliklerdeki ödüller ayrılmalıdır. Ödüller (sözel, sosyal ve somut) düzeni sağlama ve öğrenme için önemlidir.
- Sözel ödülleri akademik performansı artırmak için kullanın. Bu ödüllerin kullanılmasında ergenleri akranları arasında mahcup etmemeye dikkat edilmelidir.
- Eğer somu ödüller kullanıyorsanız beklenmedik durumlarda, görevin tamamlanması ve belli bir düzeyde performans ile ilişkilendirin. Performansa değil sadece göreve odaklanma durumunda kullanılırsa olumsuz sonuçları olabilir.
- Beklenen somut ödüller kullanma konusunda dikkatli olun ve öğrencinin hoşlandığı ödüller kullanın.
- Basit ödüller kullanın. Aksi halde, ödül sürdürülebilir olmaktan çıkabilir.

7. Önleme Yeterli Olmadığında Düzeni Sağlama ve Sürdürme

Önceki stratejiler ders düzeninin genellikle bozulmadığı durumlarda kullanılır. Öğrencilerin sınıf gündeminde sosyalleşmek ve dersi geçmek en temel unsulardır. Bunu başarabilmek için öğrenciler altı genel strateji kullanırlar: öğretmeni anlama/çözme, eğlenme, çalışmayı en düşük düzeye indirme, öğretmene istediğini sağlama, sıkılmama, problemden kaçınma. Öncelikle bu öğretmen ve öğrencilerin gündemlerinin farklı olduğunu ifade etmektedir. İkinci olarak, özellikle dönem başında öğretmeni çözmek amacıyla onun beklentiler ve taleplerin, ne kadar tolerans göstereceğini, sınırlarının ne kadar zorlanabileceğini öğrenmeye çalışırlar.

Direnmeye ek olarak öğretmenler sıklıkla uygun olmayan durumlarda sosyalleşme, sınıfa geç gelme, ödev yapmama, söz almadan konuşma, derste dalma, kitap ve ders araçlarını getirmeme, kızdırma ve lakap takma davranışlarıyla uğraşırlar. Bunlar sınıfın düzenini tehdit eder.

Uygun olmayan davranışlarla başa çıkmada dört ilke önemlidir. Birincisi, istenmeyen davranışla uğraşırken, dersin minimum kesintiyle devam etmesi gerektiği unutulmamalıdır. İkincisi, neyin uygun neyin uygun olmayan davranış olduğu ortama bağlıdır (vurma vb. dışında). Burada öncelikli bir kriter, dersin kesintiye uğratılıp uğratılmadığı ve kurallara uygun olup olmadığıdır. Üçüncüsü, disiplin stratejileri öğrencinin onurunu korumalıdır. Sonuncusu ise, kullanılan disiplin

yöntemiyle ortadan kaldırmaya çalıştığınız uygun olmayan davranışın eşleşmesidir. Uygun olmayan davranışlar küçük (gürültü, sosyalleşme, dalma), orta (tartışma, gruba uymama) ve hoş görülmemesi gereken (kasıtlı incitme, mala zarar verme) olarak gruplanabilir.

7.1.Uygun Olmayan Davranışlarla Başa Çıkma

Etkili sınıf yöneten öğretmenlerin bir özelliği sınıfta olan bitenin farkında olmalarıdır. Bu sınıflarda öğrenciler öğretmenin olan bitenin farkında olduğunu bilirler. Sözel olmayan müdahaleler (yüz ifadesi, göz teması kurma, el işaretleri ve yakında durma) dersi bölmeden müdahale etme imkanı ve davranışlarını değiştirmek için sorumluluk almalarını sağlar. Sözel müdahaleler (emir verme, isim verme, kural hatırlatma, derse odaklanma için uyarma, hafif mizah kullanma, hissettiklerini ifade etme, öğrenciye dersle ilgili soru sorma) sözel olmayan müdahalelerin kullanılmaması durumunda gerekli olabilir. Uygun olmayan davranışı bazen görmezden gelmek gerekebilir. Bu eğer davranış sürekli ve geçici ise olabilir.

Daha ciddi istenmeyen davranışlarla ilgili ceza kullanılmalıdır. Burada özel görüşmek, ayrıcalıkların ortadan kaldırılması, gruptan ayırma ve sınıftan ayırma kullanılabilir. Ancak bunlar, öğrencinin uygun olmayan davranışıyla ilgili olmalıdır. Cezaları kullanırken kızgınlıkla kontrolü kaybetmemek gerekir. Bağırarak ve azarlamak gibi davranışlar kullanılmamalıdır. Kızgın olduğumuzda cezayı ertelemek gerekir. Bu öğrenci ve öğretmenin olay üzerinde düşünmesini, sakinleşmelerini sağlar. Cezalar öğrenci yalnızken, sakince ve sessizce verilmelidir. Ceza verilen öğrenciyi takip ederek, onunla iletişimi sürdürmek gereklidir.

Cezalar kullanılırken tutarlı olunmalıdır. Gösterilen davranışa uygun ceza vermek öğrenciler arasında adalet duygusunun oluşmasını sağlar. Öğrenci önceden uyarılmalı ve verilecek cezaların dozu yavaş yavaş yükseltilmelidir. Ayrıca, bir üye için tüm grup cezalandırılmamalıdır.

7.2. Kronik Uygun Olmayan Davranışlarla Başa Çıkma

Bu durumda problem çözme yaklaşımlarını kullanmak yararlı olabilir. Diğer bir alternatif ise, davranış değiştirme stratejilerini kullanmaktır. Bunlar öğrenciye kendi davranışını gözlemesini, kendini değerlendirmesini, kendi-kendine öğretmesini ve öğrenciyle bu konuda sözleşme imzalamaktır.

8. Etkili Sınıf Grupları Oluşturma

Öğretmen beklenen davranışı kendisi öğrencilerle ilişkilerinde model olmalıdır. Eğer öğretmenin davranışları ayrımcı ve kabul edici değilse, bu bir grup normu olacaktır. Farklı öğrencilere (kullanılan dil, kıyafet, yaramaz vb.) nasıl davranılmasını gerektiğini söylemeniz değil, nasıl davrandığınızı dikkate alınacak ve onlar tarafından kullanılacaktır.

Etkili grupların bazı özellikleri vardır. Bunlar üyelerin birbirlerini anlamaları ve kabul etmeleri, açık iletişim, kendi öğrenme ve davranışlarının sorumluluğunu alma, işbirliği yapma, karar süreçleri için süreçlerin oluşturulması ve sorunlarla açıkça yüzleşmesi ve çatışmaların yapıcı olarak çözümlenmesidir.

Grup oluşturmada öğretmen sınıfta ne olacağını açıklamalıdır. İçeriğin tam olarak açıklanması, öğrencilerin yapması gerekenler ve derste uygulanacak ilkeler belirtilmelidir. Nasıl bir içerik işlenecek, akademik ve davranış olarak beklentiler açıklanmalıdır. Burada öğrencilerin soruları alınmalı, ne kadar basit görünse ve tekrar edilirse de sabırla cevaplanmalıdır.

Kaynakça

- Evertson, C. M. ve Emmer, E. T. (2013). *İlkokul öğretmenleri için sınıf yönetimi* [Classroom management.]. (Çeviri Ed. Ahmet Aypay). (9. Baskıdan). Ankara: Nobel.
- Jones, V.F. ve Jones, L.S. (1995). *Comprehensive classroom management: Creating positive learning environment for all students*. Boston: Allyn & Bacon.
- Larrivee, B. (1999). *Authentic classroom management*. Boston: Allyn & Bacon.
- Koenig, L. (1995). *Smart discipline in classroom: Respect and cooperation restored*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Weinstein, C. S. (1996). *Secondary classroom management: Lessons from research and practice*. New York: McGraw-Hill.

EK 1

Demokratik Sınıf Yönetimi Etkinliği

Öğrenme ortamının fiziksel, sosyal ilişki anlamında hak, katılım ve işbirliği perspektifinde oluşturulması ve tüm paydaşların en üst düzeyde öğrenmesinin sağlandığı ortamın yönetilmesidir. Demokratik sınıf yönetimi Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitiminde öncelikle öğretmen eğitimi için gereklidir. Bu gerekliliğin temel sebebi ülkemizin öğretmen yetiştirme sistemine son yıllarda girmesi ve henüz yeni bir alan olmasıdır. Ayrıca sınıf yönetimi bilgi meselesinden çok beceri meselesi olup, oluşturulması ve sürdürülmesi en zor olan alanlardan birisidir. Yapılan eğitim araştırmalarında ülkemiz öğretmenlerinin en zayıf olan alanın sınıf yönetimi alanı olduğu görülmektedir.

Sizlerden beklenen öğretmen eğitimlerinde kullanılmak üzere aşağıdaki konular için birer grup çalışması planlamanızdır. Bu çerçevede;

- Grubunuza verilen konuya yönelik bir rol oynama etkinliği oluşturunuz.

- Rollerinizi tanımlayarak bir senaryo yazınız (senaryo yazım sürecinde literatür okuması yapabilirsiniz)
- Size verilen konuya ilişkin senaryoyu kaleme alırken, sınıf içinde yaşadığınız olumsuz bir örnekten yola çıkarak bu sorunu demokratik sınıf yönetimi perspektifinde çözmeye çalışınız.
- Yazılan senaryoda tanımlanmış rollere göre canlandırma yapınız.
- Söz konusu canlandırmayı diğer meslektaşlarınızla paylaşacak bir formda video ile kayıt altına alınız.
- Kayıtlarınızı en fazla 5 dakika ile sınırlayınız.
- Hazırladığınız çalışmaları salonda diğer gruplar önünde sununuz.
- Sunum sonunda canlandırmaya ilişkin dinleyicilere sorular yöneltiniz, böylece canlandırmada ele almaya çalıştığınız konunun dinleyiciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığını (verilmek istenen mesajı) test ediniz.
- Gruplardan gelen cevaplardan sonra amacınızı (yapmak istediğiniz şeyi/işi) özetleyerek sunumunuzu (video sunum + soru cevap) en fazla 10 dak. içinde sonlandırınız.

Grup çalışmaları için konular;

Grup 1: Demokratik Sınıf Düzeni:

Grup 2: Demokratik Katılım ve İşbirliği:

Grup 3: Sınıf İçi Eşitsizlikler ve Hak İhlalleri:

Grup 4: Engelliler ve Sınıf İçi Katılımları:

Grup 5: Öğrenmeye Karşı Direnç ve Motivasyonsuzluk:

Grup 6: Çatışma Yönetimi ve Zor Öğrencilerle Başa Çıkma:

Grup 7: Zaman Yönetimi:

Not: Sunumlarınızı ders saatleri dışında eğitim salonlarında hazırlayabilirsiniz. Çekim için gerekli kamera temin edilmesi gerekebilir. Sunumlarınız tüm grubun katıldığı oturumda gerçekleştirilecektir.